

megírták őket. Ma már sokkal inkább leváltam az irodalomról (hogy ne beszéljek a saját irodalmamról), mint akár két éve. A szemem se rebbenne, ha egy másodperc alatt eltűnne, amit valaha is írtam. Akárhogyan is, minden könyv eltűnik majd. Az irodalom sok örömet nyújtott nekem, de rengeteg fölösleges szenvedést is. Harminc éven át a fejem búbjáig elmerültem benne, mint valami monomániás, vagy mint az a hívó, aki beleolvad a saját hitébe. És titokban még mindig ilyen vagyok. De nekem már semmit sem mondanak az írással járó felhajtások: az irodalmi élet szereplői, a polémiák, a kampányok, a hírnév. Most egyedül vagyok és szabadon lélegzem, harminc éve először. Lassan-lassan kezdem visszanyerni a valóságérzékeimet.

Otthon megvan az összes könyvem román és külföldi kiadása, egy helyre összegyűjtve a könyvespolcomon. De az irodalmi sikert nem colstokkal mérem. Ez inkább amolyan gyűjtőszendély, hogy lássam, mekkora teret foglalnak el évről évre. Lehetnének másvalaki könyvei is, és ugyanilyen jól megszerezhetném a bélyeg- vagy a rovar gyűjteményt is. Aki azt hiszi, hogy majd kiugrom a bőrrömből, ha végignézek a „műveimen”, nem ismer és nem ért engem. A vigasztalanság érzésével nézek végig rajtuk: ezeket a könyveket már soha többé nem tudom megírni, ezek a saját értelmüket, a belsőjükbe vezető bejáratot örökre elzárták előlem.

A koponyám palotájának egy újabb szobája

■ *Volt olyan pillanata, amikor megjédt, mert azt hitte, hogy nincs több gondolata vagy kedve, vagy ambíciója, hogy folytassa az írást?*

■ Hány valódi könyvet tud megírni egy író életében? Ha olyan szerencsés voltál, hogy egyet megírtál, nyugodt lehetsz: azt már senki sem veheti el tőled. Jó három évtizeddel ezelőtt, amikor Croh irodalmi estjén felolvastam a *Dilingót*, I. Bogdan Lefter azt mondta: „Ez egy összegző történet. Nem tudom elképzelni, hogy ebből a fajtából kettőt lehet írni egy írói élet alatt.” Amikor tíz év múlva megjelent a teljes *Nostalgia*, Buduca azt mondta nekem: „Most mindent kiadtál magadból. Mit fogsz írni ezentúl?” Nagyon szkeptikus volt, amikor elmondtam neki, hogy nem is kezdtem el írni semmit. De ha azóta semmit sem írtam volna, akkor is ugyanolyan derűs volnék, mint most, a *Levante* és a *Káprázat* meg a többi után. Nem hinném, hogy hiányzik valami az életműemből. Mit írtak volna még a fiatalon meghalt költők, ha hosszabb lett volna az életük? Ez a kérdés nem merül fel senkiben. Rimbaud-nak sem kellett volna többet írnia, mint amennyi utána fennmaradt. Azt sem érezzük, hogy Labiş életművéből valami hiányzik. Kafka írásainak legalább a fele elveszett, egyesek szerint a háromnegyede. Nekünk mégis teljes az életműve. Számomra csak annak a kérdésnek van értelme, hogy valaha fogok-e még írni valamit.

A *Káprázat* után is megkérdezték a kritikusok, mi a jóistent írok ezután. De éppen ez a kifejezés, hogy „ezután”, megtevésztő, mert feltételezi, hogy nem mehetek másfelé, csak a *Káprázaton* túl, ugyanabban az irányban, talán egy „szuper-Káprázat” felé, ami persze lehetetlen. Én a *Levante* után sem tudtam „tovább menni”, és a *Nostalgia* után sem. Csak más irányba. A következő könyvem nem a *Káprázat* negyedik kötete lesz, hanem valami

más, mint a trilógia. Más, és másként. A koponyám palotájának egy másik szobája. Remélem, egy mélyebb és titokzatosabb szoba.

Amikor befejeztem a *Káprázatot*, négy évig semmi figyelemre méltót nem írtam. Tulajdonképpen három terv között tépelődtem, egyik nehezebb volt, mint a másik. Nem tudtam, melyikkel kezdjem. Végül úgy döntöttem, hogy a legnehezebbel kezdem, egy könyv (nem regény, gyűlölem a regényeket), amely vagy tizenöt éve *Rendellenességeim* és *Az életem sötét oldala* ideiglenes címe alatt fel-felbukkan a naplóimban. Ez a könyv teljes mértékben meghalad engem, gyakorlatilag képtelen vagyok kezelni egy ennyire bonyolult tárgyat. A Rubik-kockának soha még két oldalát sem sikerült kiraknom. Ebben a könyvben az összeset ki kellene raknom, és rekordidő alatt. Még csak azt sem mondhatom, hogy megírom: inkább önismerteti eszközként „felhasználok” Mert itt a kocka a saját agyam. Nem tudom, hogy jó könyv lesz-e, de olyan könyv, amit meg akarok írni, mert minden lapján megtudok valamit magamról, amit előtte nem tudtam. Ilyen szempontból a könyveim közül leginkább a *Travestire* (a *Lulura*) hasonlít, írásaim rút kiskacsájára. Ha fiaskó lesz, akkor erre a fiaskóra vágyom, amivel elégedett leszek, ami nekem jelenteni fog valamit. De inkább azt remélem, hogy igazi könyv lesz. Már túl vagyok négy-száz oldalon, de még mindig nem tudom, hová akar elvinni, csak érzem, hogy a felénél tartok.

És azután természetesen megírom a *Theodorost*. Azután pedig költeményeket.

■ *Amikor nem ír és nem utazik, milyen régebbi és új szenvedélyekkel tölti az idejét?*

■ A legtöbbről szégyellek a nyilvánosság előtt beszélni. Nem mintha valóban vállalhatatlanok lennének. Csak rendkívül furák, még az én szten-derdjemhez képest is. Ezért nem is akarom untatni velük. De valami egyebet szeretnék mondani, amit tényleg fontosnak tartok. Amikor mindenki a Facebookon lóg, én teljes erőmmel a valóságot akarom megragadni. Miután három évtizedet eltöltöttél az irodalom ragacsos szálaiba bugyolálva, mint egy gubóban, megpróbálok felidézni, milyen igazán embernek lenni, igazán szeretni azt a darab földet, amit emlegettél, az asszonyt, aki melletted áll, a gyerekeidet, a barátaidat.

Majdnem egész életemben mások szemével látam a világot, fordított fontossági sorrendben. Nem szeretném elvesztegetni a hátralévő éveket vagy évtizedeket. Nagy szükségét érzem, hogy kimaradjak a játékból, mindenféle játékból. Soha semmit sem tartottam csodálatraméltóbbnak, mint a Vedanta út híveinek azt a döntését, hogy ötven éves korukban visszavonulnak, hogy elkezdjenek valóban élni. Egy éve, amióta kezdtem fokozatosan letompítani a társadalmi éneket, úgy érzem, újra tanulom, hogy mit jelent a földön élni, és nem a könyvekben vagy az interneten. Másokra hagyom az irodalmi minősítéseket, idegeskedéseket, féltékenykedéseket, gőgöket, a sikerek könyvelését. Sajnos mindet ismerem, az irodalmi élet poklát a saját bőrömmön tapasztaltam meg. Most megvan a lehetőségem, hogy megszabaduljak tőle, és kihasználom: soha többé nem szeretnék oda visszakerülni.

(Dilema Veche, 2014. január 16.)

KOSZTA GABRIELLA FORDÍTÁSA

Kukorelly Endre

(56) *Élet és nem* ezeket ismételtetik
99/03/24

*Ez egy világ itt, egy csinosabb darab,
nem mondatni,
hogy sok világok.
Egy oldal. Nyugodtan nem vadulnak,
nem csavarják
föl a lángot.*

*Aki itt van, azt nem annyira, de
mégiscsak fizeti
művészetért
a nem tudom, kicsoda. A többiek. Az
fizet, aki semmit
sem ért.*

*Képgyár; képzelő-ipar, azok meg
máksimum képeket
ha vágnak,
az én ebből egy árva szót sem értek fizet
az én pedig
szarokrádnak.*

*Na jó, leállok erről a vonaról,
úgysem tudom
jól elmondani
a nincs is mit. Hogy így van kitalálva. Pont
az van ki-
tálálva, ami.*

*Ezt a létező legszebb leosztást.
Minden leosztások
legszebbike.
Bombáznak is, az nem szép. 99.
márciusbuszon-
negyedike.*

Ivan Štrpka

Öltsd ki a nyelved

Az utolsó udvari bolondod vagyok. Futok – bár nem mozdulok. A bolond vagyok, ki az árnyak hajlongását lesi a kerítések tövében, a máglyákon és a szavakon túli, lángoló utak mentén. Megyünk. Utazunk.

Nem messze az elbagyott benzinkúttól, egy csendes út mentén fiatal fa lángol. Egyetlen lobogás az egész. Árnyéka vad táncot jár. Sziszeg a zöld lomb. Pattog a fa. És egyre nő a szél.

Hagyjuk ott mellette csendtől repedezett kőcipőink. Továbbmegyünk. Gondolatban. Hisz nem mozdulunk. Az Énem és a fa ferde árnyéka. S mögöttünk – siket madár elnyűt és összevérzett gyermekcipőnkben. Meg fakó, vékony bójú, ballagatog tojások. Am a bój mögött a Mágus szenvedélyes nevetése.

Csak öltsd ki a nyelved, kicsi bábom. A máglyát nem barsogod túl. A papír falán lobogó árnyékod sem. Visszajára fordul az átok. A papír túloldalán.

A hely

A kongó délutánban a lámpaernyő árnyát körbejáró árny. Az erős nyomás mindent oda- szögez koponyád benső falához.

Ne mozdulj imen. Ez a Te te vagy. És a fehér csontok, melyek közül, közel a tűzböz, kiléptél.

Es hagyd az ákombákomokat. A hamu megint elbamvad. A világot elnyeli a csupasz kerítésen levő lyuk. És minden fehérséget elnyelnek a felbők. Nem bunyorít a bang, nem kiált a fül. A tükör résen, de nem kap el s nem is tükröz vissza semmit – mindent átérészt magán.

A csapda, hogy mozdulatlanul is egyre ott köröz fölötte. Hadd nyikorogjon a malomkerék.

Hadd tünjenek el az árnyak, hadd sápadjon el egészen a bolond. Hadd pattogjanak a néma csontok.

Légy résen, és verj vissza mindent. Ne táncolj. Ne kavard föl a vizet. Ne mozdulj a tett színbehéről. Ez vagy? Ez vagy te?

Senki. Utolsó önarckép

Július van. Ez az irgalmatlan, minden oldalról átetsző tükör (melyben felismerjük egymást, benne mozgunk, megyünk, elrejtőzünk, elbamvadunk), a mi saját világunk, mely pusztítja cselekedeteink balmozza fel, s nem a képeink. S nyakig benne. Fejbe kólint egy bullám. Mélység nélküli kékség. A nap földeten, lüktető seb. Az az eleven Senki a tükörben én vagyok.

TÓTH LÁSZLÓ ÁTIRATAI

„európaizálódással”. Ez lényeges különbség az arab tavasz és 1989 között, de új kihívás is Európa szomszédsági politikája számára. Európa elkötelezettségének hitele azonban azon is múlik, milyen állapotban van a demokrácia Európa saját határain belül.

Regresszió

És ezzel elérkeztünk a rossz hírekhez. Az aktuális gazdasági és pénzügyi válság a demokrácia egész Európát átfogó válságába ment át. Mikor nem „fiatal” már egy demokrácia? A válasz: amikor ugyanolyan tarthatatlan állapotoktól szenved, mint a régi, az öreg demokráciák. És nincs hiány a demokráciába való befáradtság közös tüneteiben annak szélében és hosszában, amit valamikor Kelet- és Nyugat-Európaként különböztettek meg.

Az egyik, két évtizeddel ezelőtt sokat vitatott feltevés az volt, hogy a piacgazdaságra való áttérés nagy destabilizációs kockázatokkal jár a társadalmakra nézve, ami veszélybe sodorhatná a demokráciába való átmenet 1989 utáni eredményeit. Ez az aggály nem igazolódott be, és a demokrácia egy egyenlőtlen szintű konszolidálódásának lehetünk tanúi. Ma a gazdasági válság és a piacok azok, amelyek a megszilárdult demokráciák aláásásával fenyegetnek.

Egy másik feltételezés az volt, hogy az Európához való csatlakozás és annak átalakító ereje lesz a legjobb út ahhoz, hogy Kelet-Európa országait bebiztosítsák a demokrácia számára. De mi volna, ha az EU a globális pénzpiacok nyomására nemcsak a gazdasági kilátásokat ásná alá, hanem a társadalmi struktúrát és magának a demokratikus intézményrendszernek a legitimitását is?

A válságra adott két legfontosabb reakció az utóbbi időben a technokrácia (tehát az elvi politikát felváltó szakpolitika) és a populizmus voltak (tehát politizálás szakpolitika nélkül), a technokráta elitekkel és az EU-val szembeni mozgósítás a nemzeti szuverenitás védelmében a xenofóbia különböző fokozataival).

Közben a technokrácia kontra populizmus vertikális tengelyét a „kozmpolizmus kontra partikularizmus” nemzeti, etnikai vagy vallási jellegű horizontális tengely egészíti ki.¹⁹ Régebbi, stabilabb demokráciáknak (mint Angliában, Franciaországban és Németországban) minden gyengeségük ellenére sikerült mindeddig feltartóztatni ezt a tendenciát, akárcsak Lengyelországban. Mégis azt figyelhetjük meg, hogy az EU mint a régi és újabb tagállamai közötti demokratizáló kapocs egyre jobban erodálódik.

Egy másik kihívás a „tranzitológia” számára 1989 után a demokratizálás lefolyásával kapcsolatos: a fordulattól a konszolidálódásig. Ma azzal a zavarba ejtő lehetőséggel találjuk magunkat szembe, hogy olyan megszilárdult demokráciák, mint Magyarország, egy „demokratikus regresszió”, visszafejlődésen mennek keresztül – ami arra figyelmeztet, hogy a demokráciák természetüknél fogva sosem válnak egyértelműen stabilá. Magyarország, amelyet valamikor a demokráciába való átmenet egyik modelljének lehetett tekinteni, ma (akárcsak Lengyelország a Kaczinski-ikrek idején), az „illiberális demokrácia” tipikus esete. Közép-Kelet-Európa megint a „köztes országok” sajátos jegyeit mutatja, és bepillantást nyújt a nyugat-európai demokráciák válságába, de hidat is képez a kontinens keleti felén érvényesülő autoritárius áramlathoz: az autoriter regresszió tengelyét, amely Magyarország Orbán Viktor alatti „illiberális momentumától” Janukovics kiforrottabb autoriter ukrainai kísérletén át terjed egészen a Lukaszenka alatt teljesen kifejtett autoritarizmusig Belaruszban. Egészen Putyin Oroszorszáig húzódik ez a tengely. 25 évvel a régi rezsim bukása után az új demokráciák Közép-Kelet-Európában mindkét minta laboratóriumaivá váltak a demokrácia jelenlegi európai válsága idején.

(egy hosszabb tanulmány első része)

KARÁDI ÉVA FORDÍTÁSA

¹ Amin Maalouf, *Disordered World*, London 2012, Bloomsbury

² Adam Roberts, „Introduction”, in Adam Roberts and Timothy Garton Ash (eds), *Civil Resistance and Power Politics*, Oxford, Oxford University Press, 2009, p. 1.

³ Stephen Kotkin, *Uncivil Society*, New York, Modern Library, 2009.

⁴ François Furet, *L'énigme de la désagrégation communiste*, Paris, Fondation Saint Simon, 1990, p. 4.

⁵ idézi Fred Halliday, *Revolutions and World Politics*, 1999, p. 53.

⁶ Vaclav Havel, „Politics and Conscience” in *Open Letters: Selected Writings, 1965–1990*, New York, Vintage, 1992, p. 260

⁷ Claude Lefort, *L'invention démocratique*, Paris, Fayard, 1981, p. 42.

⁸ Mary Kaldor, „The Ideas of 1989: The Origins of the Concept of Global Civil Society”, in *Transnational Law & Contemporary Problems*, Vol. 9, 1999, pp. 475–488.

⁹ vö. Daniel Bell, *The End of Ideology: on the exhaustion of political ideas in the 1950's*, Cambridge, Harvard University Press, 1962

¹⁰ Paul Berman, *A Tale of Two Utopias*, New York, Norton, 1996; Jacques Rupnik, „Les deux Printemps 1968”, *Etudes*, Mai 2008, pp. 585–592.

¹¹ R. Koselleck, *Le Futur Passé*, Paris, EHESS, 1990, p. 314

¹² Ezt a témát dolgozta ki Jenny Andersson egy kutatási projektjében: *FUTUREPOL*, ERC grant.

¹³ Francis Fukuyama, „The End of History?”, *National Interest*, 1989, pp. 3–18; Francis Fukuyama, *The End of History and the Last Man*, New York, Free Press, 1992.

¹⁴ Samuel P. Huntington, „The Clash of Civilizations”, *Foreign Affairs*, Summer 1993, p. 22. Könyvalakban: Samuel P. Huntington, *The Clash of Civilizations, Remaking of World Order*, New York, 1996.

¹⁵ Samuel P. Huntington, „Will More Countries Become Democratic?”, *Political Sciences Quarterly*, Vol. 99, No. 2, Summer 1984, p. 217.

¹⁶ Thomas Carothers, „The End of the Transition Paradigm”, *Journal of Democracy*, Vol. 13, No. 1, 2002, pp. 5–20. Ebben a kötetben

Thomas Carothers revidálja a „democracy promotion” paradigmát szembeállítva George W. Bush elnökségének neokonzervatív beállítottságát az Obama-kormányéval.

¹⁷ „Folyton előre és hátra tekintünk, anélkül hogy kilépnénk a jelenből, amire az időhorizontunkat leszűkítettük.” François Hartog, *Régimes d'historicité, présentisme et expériences du temps*, Paris, Seuil, 2003, p. 217. A demokratikus időtávlatok kialakításáról ld. Andreas Schedler and Javier Santiso, „Democracy and Time: An Invitation”, *International Political Sciences Review* (1998), Vol. 19, n. 1, p. 5–18

¹⁸ Steven Levitsky and Lucan Way, *Competitive authoritarianism: hybrid regimes after the cold war*, Cambridge, Cambridge University Press, 2010. Ld még: Larry Diamond, „The Democratic Rollback”, in *Foreign Affairs* (March–April 2008), p. 36–48

¹⁹ Pierre Hassner, „Preface”, in *Politique, Anthologie du savoir*, Paris, 2012, p. 16.

Kukorelly Endre

Élet és nem ezeket ismételtetik
00/04/02

Igyekszik bazafelé, már nem
emlékszem
pontosan
bonnan, edzésről talán, és arra
sem, hogy
hogyan,

nyilván a 75-ös trolival,
a jégpályánál
leszáll,
ne félj, ne remélj, vissza-
hozva
leszel,

én ezzel hozom vissza őt,
ez szépen
visszaboz,
átvág keresztben a Hősök terén
a kísérő-
alattiboz,

szalad az autók között, ezt
megengedem neki,
azt hiszem
simán át is jut, átugrik a járdaszegély
mellett
fölgyült vizen,

és olyan, tényleg, mint aki:
mintba senkitől
se félne,
úgy jön, lelép a járdáról,
áll másnak
a helyébe,

tízgyebány éves gyerek, nem tudom
vagy inkább
nem ismerem,
már nem emlékszem vissza rá,
valahogy egy
csapásra nem,

alig ábrándozik, akkor még
nem épp ez
van soron,
és nem is bizonytalanodik el
a másik
oldalán,

megáll egy kapunál, meg-
keresi a
csengőt,
áll a házunk előtt, egy ablakra
néz, föl bámul az
égre,

nézi egy
kicsit
a felbőt,
aztán belép. Mi
végett. Mi-
végre.

(55) Élet és nem ezeket ismételtetik
99/02/14

Ha kimegyek a ház elé, ropog a
februári hó
alatt a jég,
most ez van, pont ez a kevés lesz kicsit
nekem épp
mindenből elég,

kimegyek, aztán meg vissza, vagyis hát
inkább nem
megyek ki,
nincs nagy jövő-menés, a jövővel is úgy van,
bogy ide se
nagyon jön senki,

a domb alatt nem is jártam még,
nem tudom,
bogy pontosan mi
van ott, biztos erdő, meg egy
kanyargós autó-
út, itt maradni,

itt maradok, ez jó lesz, úgy is kell, úgy illik,
bogy legalább
nekem tessék,
nem fogom számolgatni ami nincs, bogy mennyi
van hátra, hány
milliárd egység,

maradok, nem véletlenül, de nem is
valami szelíd-
vad elhatározásból,
nem szórakoztatom magam azzal, bogy hol
lennék

még ennél is inkább
valából másból,

majd nyilván olvad, kisüt, főlészárad,
aztán megint
elázik szépen
az egész, itt ücsörgök a napon egy nem túl
kényelmetlen, de nem is
kényelmes széken

egészen nyár közepéig, ha van egyáltalában
középe,

és nem csak
vége a nyárnak,
és ha tényleg akad olyan még, akire
igazából ennyire
sehol se várnak.

Kemény István *Élőbeszéd* (2006) című verseskötete szintén tudatos szembenállásként értelmezhető az ironikus-parodisztikus lírai magatartással és szövegalkatással szemben. Humor, irónia és paródia helyett lételméleti és erkölcsi kérdésekkel szembenező költészet jelenik meg kötetében, s ezáltal szembeszegül az a referenciális posztmodern uralkodó lírai köznyelvével. Az *Élőbeszéd*ben egy másféle posztmodern jelenik meg, amely nem a nyelvre, a nyelv működésére helyezi a hangsúlyt, hanem a szolidaritásra, a Másiknak adott hangra, a marginális, az elnyomott nézőpontjának megjelenítésére. Szijj Ferenc *Kéregtorony* (1999) és *Ke-nyércédulák* (2007) című versesköteteinek intonációja is radikálisan szegül szembe a 90-es évek uralkodó lírai hangnemével, a parodisztikus-inter-aktuális, nyelvjátékra építő referenciális megszólalásmódokkal. A versben megszólaló hang az alávetett kreatúra hangját és tapasztalatát közvetíti az (ön)életrajzi fikció terében.

Valószínűleg a posztmodern irodalmon belül megfigyelhető stratégiaváltásnak is köszönhetőek azok a jelenségek, amelyek az utóbbi évtized magyar irodalmában figyelhetőek meg. Ilyen például a női irodalom kánonjának fokozatos előtérbe kerülése, ilyen az ún. politikai költészet és a slam poetry megjelenése is, amelyek mind viták keresztjében formálódtak ki.

A „kortárs” magyar irodalom másik jelentős évszáma 1989, vagyis a rendszerváltozás éve. A pártállami ellenőrzés alól felszabadult könyvkiadás, az irodalmi élet demokratizálódása egyedülálló módon biztosította egymástól eltérő kanonizációs lehetőségek megvalósítását. Ezzel összefüggésben lehet felhívni a figyelmet az ún. irodalomelméleti boomnak is nevezhető folyamatra, amelynek nyomán az 1990-es években szinte egymásra torlódva, de a teoretikus lemaradást némiképp behozva, pótolva, többféle, egymástól eltérő irodalomelméleti nyelv és nézőpont jelent meg a magyar irodalomban, mint például a recepcióesztétika, a dekonstrukció, a kulturális antropológia, a posztkolonializmus – vagy éppen az irodalomelméleti szempontból is hasznosítható feminizmus.

Az irodalmi folyóiratok a kortárs magyar irodalom jelentős értékei. A már 1989 előtt is létező irodalmi lapok – mint a debreceni *Alföld*, a szegedi *Tiszatáj* vagy a pécsi *Jelenkor* – mellé olyan generációs folyóiratok sorakoztak, mint a budapesti *Nappali Ház*, a *Sárkányfű* vagy a miskolci *Műút*. A közép-európai szellemiség a budapesti *Lettre*-ben, illetve a szlovákiai, pozsonyi *Kalligram*-ban a legkézzelfoghatóbb. A magyar irodalom ugyanis nemcsak Magyarországon íródik, hanem Magyarország határain túl is – Romániában, Szlovákiában, Szerbiában, Ukrajnában.

A kortárs magyar irodalom az eltérő poétikák, a földrajzi határvonalak, a generációs csoportosulások, a politikai alapállások, a gender és a kisebbségi tudatok mentén, eltérő szociokulturális tényezők között, a különféle folyóiratok és könyvkiadók, illetve médiák hálózatában válik sokszínűvé, izgalmas és beláthatatlan tartománnyá.

(A szlovén Sodobnost c. folyóirat magyar összeállításához készült bevezető tanulmány)

Így megyünk, végül odaérünk a Piața Unirii-re, és az Egyesülés útjának lomhasága után végre városi kavargás tárul elénk, széthasad a tér, és belát-hatatlan méreteket ölt. Igazán fájdalmas és zajos lesz, mint egy science fiction filmben, kaotikus utcákkal, az autódudákból kiperéselt hangokkal, a toronyházak ormain elhelyezett speciális neonok különféle látványelemeivel. Nem akarok ilyen filmet nézni, és játszani sincs kedvem benne.

– Ami igazán érdekes Bukarestben, az a lakótelepek falai mögött van – mondja Tomek. – Eldugva, félretolva, elpocsékolva, befalazva. Ceaușescu hátrasorolt mindent, ami régi és szervesen román volt, és elfedte valamivel, amit büszkének és nagyvárosinak gondolt.

Ezért van itt a Piața Unirii, a hatalmas, tekintélyes városról szólt, megvalósult Ceaușescu-álom.

Ó, ettől az élménytől elállna a lélegzete egész Scorniceștinek, a kis falunak, ahol világra jött a géniusz.

Mereszti ránk a szemét ez a viszolyogtató, remekbe szabott polip. A Nép Házába megyünk az Unirii úton, amely városi sétátérnek készült, de üszkös, teljesen elhalt végtag lett. Nem jár arra senki, a kevés sétaimádó járókelő bamba turistának látszik.

Itt áll előtünk a fáraó piramisa. Hatalmas és szögletes, mint egy zikkurat. Valóra vált a sztálini építészeti álma, amely homokszemmé változtatja az embereket. A világon a második legnagyobb közigazgatási épület, amely senkinek sem kellett semmire.

– Egyszerű falusi suttyó volt – mondja Tomek. – A felesége tyúkeszű Lady Macbeth. Döbbenetes,

hogy ebben a rémisztő emberpárban megfogant a gondolat, hogy meg tudnak tervezni valamit. És Ceaușescu valóban tervezett, sok fotón látható, hogy egy-egy objektum modellje előtt hadonászik: „Csináljátok így és így”. Volt a terv és volt a halandzsa, és valóra váltották a halandzsát. Férj is, feleség is felfedezte magában a démiurgoszt.

Így építették újjá a fővárost az észak-koreai útjukról magukkal hozott benyomások alapján, vezényelték a fiatal építészcsapatot, tanulmányútra küldték őket a kommunista Ázsiába. A modell igazából szovjet volt, Korea csak kicsit módosított rajta. Az ottani épületeken látható virágdíszeket Romániában Brâncuși műveiből vett elemekkel helyettesítették, és elterjesztették egész Romániában – vulgarizált változatban kerültek az erkélyekre, lépcsőházak kapujára, városok bevezető útjaira, a híres „Drum Bun”, „jó utat” feliratokra.

– A kommunista Bukarest ajándék volt, felajánlás, amivel az embereket szédítették – folytatja Tomek. – Megérkeztek, mindjárt kaptak munkát, mentek a gyárba, ahol csupa selejtet gyártottak. Selejtlakásokban laktak, és az életük is selejtes volt. Így lett Bukarest selejtváros, Phenjan és minden más totális városdísztetükörképe, amelyek átvették az embereket, és amelyeket átvettek az emberek, olyan városoké, amelyekben zavartalanul folyt az állandó átverés.

Állítólag azoknak, akik a legjobban hazudtak, be volt ígérve egy-egy luxuslakás az Egyesülés útja

menti lakótelepeken. De húsz év alatt lepusztult a luxus. Rekordgyorsasággal öregedtek el az anyagok, az önkény hatására leromlott a konstrukció: a lágy vonalú loggiákat minden létező színben pompázó, összevissza hajló műanyag ablakokkal, plasztik- és faépítmények kavalkádjával fedték le. Manapság az erkélyeken halmozódik a lakásból kiselejtezett holmi, öreg polcok, törött fotelok, mindenféle házi hulladék és üledék. A rozsdás korlátokról reklámtáblák lógnak. Némelyik ablakban alufólia ragyog, másokat furnérlemez takar; a város elgennyesedett üvegszeméi.

Mire kellett mindez, gondolkodom el néha. Egy pletyka ad rá választ: arra, hogy Párizst megüsse a guta. Állítólag Elena kívánt magának egy reprezentatív fasort.

Feltétlenül hosszabb legyen, mint a Sampa Liza! Miért is ne – bölintott rá Nicolae.

És létrejött ez az utca, amelyet éppúgy, mint Bukarest többi ütőerét, a diktátor kívánsága szerint kellett lezárni. A saját utcája a saját palotájához vezetett, a saját városában és a saját országában, a saját világában.

Ez a szocializmus győzelme az emberek fölött – sottogták a románok, csak nem túl hangosan, ne-hogy meghallják a falak.

(részlet egy riportkönyvből)

MIHÁLYI ZSUZSA FORDÍTÁSA

Gulisia Tímea

Hitelkártya

*El kéne már menni itthonról untat az Anyám
nyámmogása az ebéddel ami mindig kifogástalan és neki sose ízlik
Apám, aki rám se mer szólni
talán mert már egy hónaposan úgy belekarmoltam a képébe
bogy most is meglátszik
Azt mondják javítbataitan vagyok pedig nem is tudják mennyire
Mocskosul illegálisan tudom csak elképzelni az életemet
egy polgári foglakozás se tetszik
csak a polgári lakások kényelme és egy bankszámla
havonta a semmiért kapott közepes összeggel
Ráérés a tétlenségre
bogy a pófátlanságom tartson el és senkire ne legyek utalva
legkevésbé magamra akiben bogy is bíznék
ennyi önbecsapás után
Mindenre csak annyit mondok bogy nem érdekel
más közölnivalóm nincs eltompultam
keverem a betűket mint egy diszlexiás
Az se vigasztal bogy mindenkit jobban érdekel a sorsom
mint magamat
A lehető legüresebb amerikai filmeket nézem
a legbetegebb könyveket olvasom
a legmonotonabb zenéket bömböltetem
Csak basználók fogyasztozok
nem gondolkodok terápiásan spontánul írok szarok
a mélyen tisztelt nagyérdemű olvasóközönségre
Hálát nem ismertem soba csak remélt érdekből az alázatot
És nem tapintatból hazudtam csak úgy kedvtelésből
vártam a szörnyülködő reakciót a kitalált blódségeimre
amik sehol se voltak a valósághoz
így tereltem el a figyelmet
nagyon is reális és hatványozott mértékben gyorsuló süllyedéséről
Akkor még azért akartam erkölcsstelen lenni
mert bittem az erkölcsben
abban bogy nem tebetek meg bármit
Már tudom bogy nincsenek korlátok
Csak következmények*

Szexisztencia

*A fővárosban akarok lakni,
kétszer ugyanazzal a nővel nem találkozni,
utólagos reklamációt el nem fogadni,
ba futnak utánam, a villamosra fellépni,
könnyen lelépni,
a legtávolabbi kerületben ismerkedni,
névtelen kurva, ünnepelt díva egyre megy,
magas sarkújában félrelép velem.*

*A fővárosban akarok lakni,
valakivel, akinek antibiótorozott lakása van,
nincs hüvelygombája,
finomakat főz, vagy rendelí,
és türbetően néz ki, de nem sokat kell mutatkoznom vele,
csak néha színbázban, amit végigunatkozok,
mert ennél izgalmasabb jelenetekhez vagyok szokva.*

*A fővárosban akarok lakni,
dolgozni sose járni,
mégis fáradtan és izzadtan érni baza
a mamiboz, aki nem sejt semmit,
néha sajnálja kérni a részét, néha sajnálom nem megadni,
bogy aztán szimbiotikusán összebújjunk
a Lajos korabeli lámpa alatt,
bálából legközelebb még akció előtt le fogja csukni.*